

2011

Archeo Rapport 8 Machelen-Nieuwstraat

DE SMAELE B.

VERDEGEM S.

PIETERS H.

ARCHEO RAPPORT 8

Archeologisch vooronderzoek te Machelen-Nieuwstraat

DE SMAELE B., VERDEGEM S., PIETERS H.

Colofon

Opdrachtgever	Gemeente Machelen
Project	Machelen-Nieuwstraat (projectcode MAC-NIE)
Vergunningsnummer	2011/277
Vergunningshouder	Bart De Smaele
Intern projectnummer	11004
Ons kenmerk	3/1/2011/11004/2
Auteurs	Bart De Smaele, Simon Verdegem, Hadewijch Pieters
Redactie	Simon Verdegem
Kaarten & plannen	Simon Verdegem (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Simon Verdegem, Hadewijch Pieters
ISSN	2033-6810

© aDeDe , september 2011

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van aDeDe.

Abstract

On September 6th 2011 aDeDe bvba performed an archaeological investigation with test trenches on the site Machelen-Nieuwstraat. The investigation was requested by the municipality Machelen, due to a planned building project on the site.

The test trenches revealed no archaeological remains. If there were any, everything was destroyed during the construction of a factory in the early 20th century.

Samenvatting

Op 6 september 2011 werd door aDeDe bvba in opdracht van de Gemeente Machelen op het fabrieksterrein langs de Nieuwstraat te Machelen een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek kadert in het plan voor de bouw van 21 serviceflats. Tijdens het onderzoek werd het 0,15 hectare grote onderzoeksgebied onderzocht door middel van proefsleuven.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die mogelijk door de geplande werken zouden worden verstoord. Hiervoor werden 4 evenwijdige proefsleuven aangelegd, verspreid over het onderzoeksgebied. In totaal werd hierbij 204,5 m² onderzocht, wat neerkomt op 13,6 % van het totale onderzoeksgebied.

Tijdens het onderzoek werden geen sporen gedocumenteerd. Enkel muurresten en verstoringen die in verband gebracht konden worden met de voormalige kantfabriek die tot voor het onderzoek op de site aanwezig was.

Op basis van de proefsleuven werd advies uitgebracht om geen verder onderzoek uit te voeren. Dit advies werd door Ruimte en Erfgoed geëvalueerd.

Inhoudsopgave

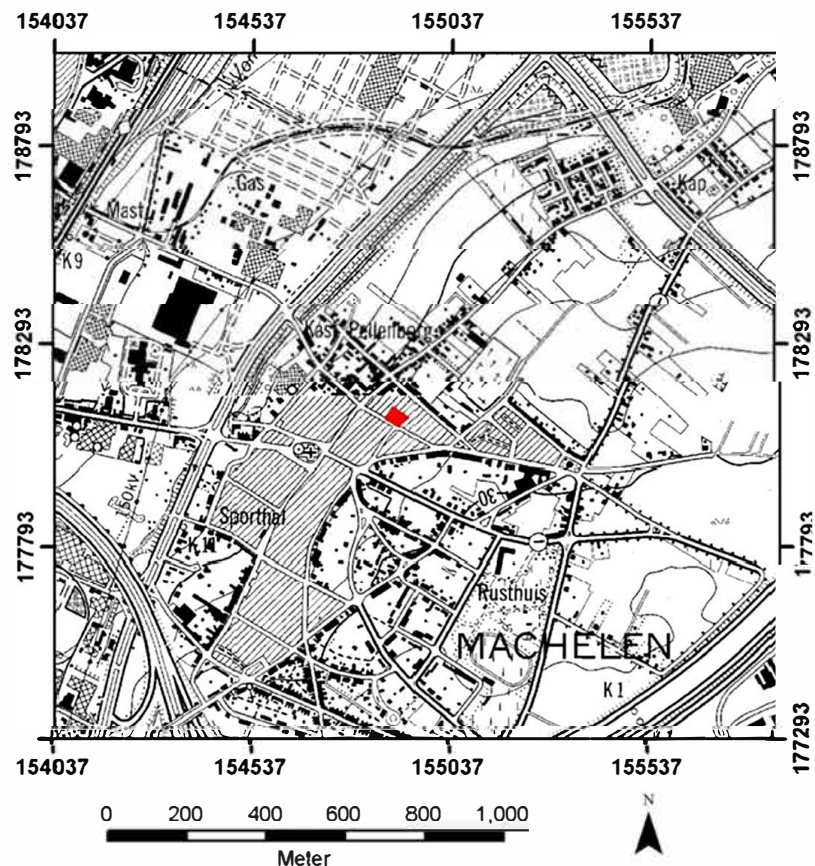
1	Inleiding.....	7
2	Landschappelijk kader.....	9
3	Archeologisch en historisch kader	11
3.1	Archeologisch kader	11
3.2	Historisch kader.....	13
4	Onderzoeksstrategie	15
5	Resultaten.....	17
5.1	Proefsleuf 1	17
5.2	Proefsleuf 2	20
5.3	Proefsleuf 3.....	22
5.3	Proefsleuf 4	24
6	Conclusie en aanbevelingen	28
6.1	Conclusie.....	28
6.2	Aanbevelingen.....	28
7	Lijst van afbeeldingen	29
8	Lijst van bijlagen	30

1 Inleiding

Op 6 september werd door aDeDe bvba in opdracht van de Gemeente Machelen een archeologisch proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het terrein van de voormalige kantfabriek gelegen in het centrum van Machelen, zo'n 200 meter ten noordoosten van de kerk. De gronden zijn eigendom van de Gemeente Machelen en staan kadastraal gekend als Afdeling 1, Sectie B, perceel nr. 7V23 (partim).

Figuur 1 Topografische situering van het onderzoeksgebied (rood) (©NGI)

Dit onderzoek kadert in het plan voor de bouw van 21 serviceflats. Ter evaluatie van de bodemopbouw van de site en de aanwezige archeologische sporen die mogelijk door de werken zouden worden verstoord, werden vier evenwijdige sleuven aangelegd, verspreid over het terrein.

Het veldteam bestond uit Simon Verdegem (projectleider), Hadewijch Pieters (projectarcheoloog), en Katleen Couchez (jobstudente). De graafwerken werden uitgevoerd door Vlaeminck & Zoon nv.

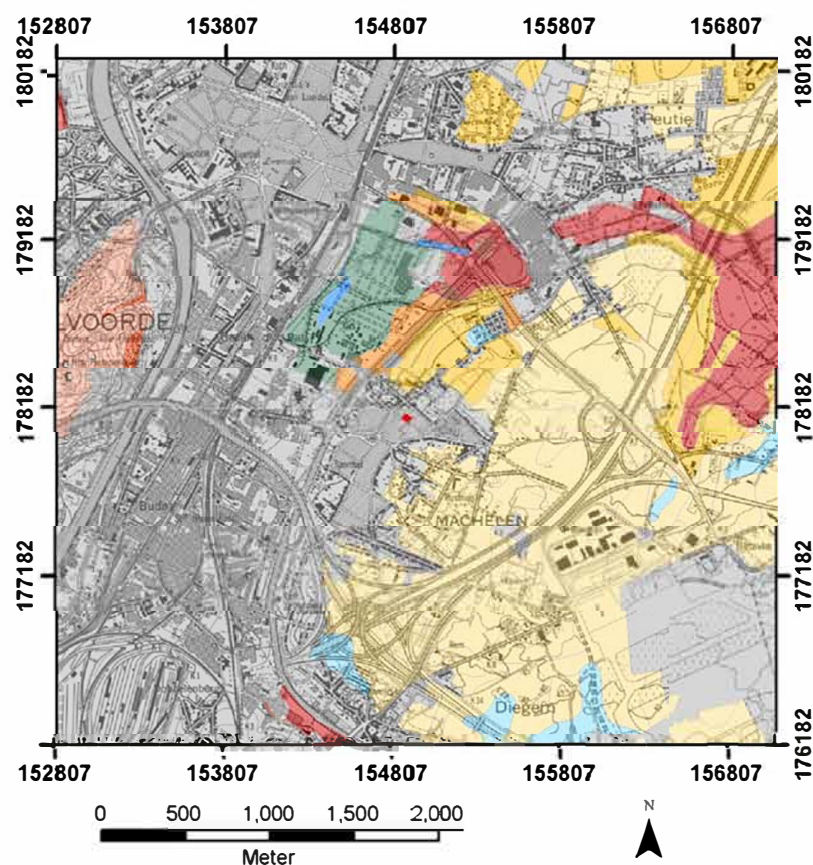
Figuur 2 Sfeerbeeld van het terrein tijdens het onderzoek.

2 Landschappelijk kader

Het gebied is topografisch gesitueerd op de westelijke flank van een lokale NO-ZW gerichte zandrug die in noordwestelijke richting sterk afloopt naar de gekanaliseerde Woluwebeek. Dit resulteert in een C-horizont (onverstoorde bodem, 'moederbodem') bestaande uit zeer droge bodems met een zandige textuur op de hogere gedeelten en droge bodems met een sterk lemige textuur in de lagere gedeelten.

Het huidige stadscentrum van Machelen is niet gekarteerd, maar op de bodemkaart is zichtbaar dat het huidige centrum zich op de grens van de droge en de vochtige zandleembodem bevindt.

Figuur 3 Bodemkundige opname van de profielontwikkeling in Machelen. Lichtgeel: droge zandleem. Donkergeel: vochtige zandleem. Grijs: niet gekarteerd. Rood: onderzoeksgebied.

Overall binnen het onderzoeksgebied waren grote fragmenten ijzerzandsteen aanwezig. Deze fragmenten komen van nature in de bodem voor en manifesteerden zich als uitwaaierende banken in de

bodem tot ware grindlagen. De aanwezigheid van de ijzerzandsteen bemoeilijkt de graafwerken en het opschaven van de vlakken.

3 Archeologisch en historisch kader

3.1 Archeologisch kader

Tot op heden is slechts in beperkte mate archeologisch onderzoek uitgevoerd in en rond het historische centrum van Machelen.

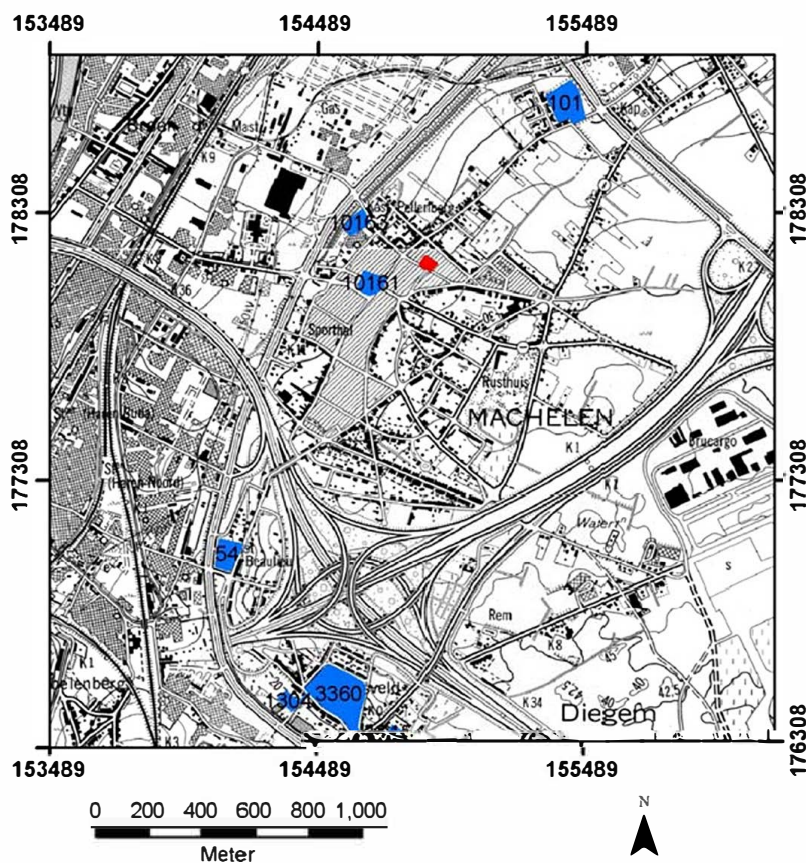
Recent archeologisch onderzoek (mei-augustus 2011) op de toekomstige verkaveling Begoniagaarde (CAI 10161) bracht archeologische sporen aan het licht van menselijke activiteiten van de IJzertijd tot de Middeleeuwen; off-site fenomenen uit de IJzertijd met een groot aantal vierpalige constructies en kuilen met aardewerk, bewoningssporen uit de Romeinse periode en de Middeleeuwen en een geïsoleerd Merovingisch graf (VERDEGEM et. al. 2011).

Verder is de informatie beperkt tot waarnemingen, gedaan in de 19de en 20ste eeuw bij grondwerken en graafwerken binnen de gemeentegrenzen. Hierbij werden steeds basiswaarnemingen uitgevoerd en een gericht archeologisch onderzoek heeft niet plaatsgevonden.

In het begin van de 20ste eeuw werden tijdens graafwerken voor zandwinning tot driemaal toe resten van Merovingische graven blootgelegd. In de zandgroeves van Van Poucke (1906) en Roux (1900-1901) werden in totaal 29 graven aangetroffen waarvan sommige voorzien waren van grafgiftten zoals spata, scramasax, framae, een gesp of een vaas (CAI 3360). Het zou hier gaan om één grafveld dat zich deels op het grondgebied Machelen en deels op het grondgebied Diegem bevindt. Het is gelegen op de rechteroever van de Woluwe, op de zuidwestflank van het plateau dat omsloten wordt door de Kleine Beek, de Woluwe, de vallei van de Barebeek en de Molenbeek. Deze vondsten zouden in relatie staan met de zuidelijker gelegen zandgroeve De Kempeneer (CAI 100). Hier werden sporen van brandrestengraven gevonden met enkele voorwerpen- oa. een schaalpje in Terra Sigillata. Vermoedelijk betreft het een groot grafveld dat zowel in de Romeinse periode als in de Merovingische tijd in gebruik was.

Ook in het noorden van Machelen (CAI 101) werden archeologische resten gevonden. De eerste vermelding dateert uit de 19de eeuw, toen werden grondvesten, bevoorde vertrekken, een gemetselde put, negatieve muren en een deel van een badgebouw gevonden. Hierbij werden ook dakpannen, houtskool, mortel- en steenafval, drie glazen prismaflessen, aardewerk, beenderen en munten gerecupereerd. In het puin van de Romeinse villa bevonden zich bovendien nog Merovingische graven.

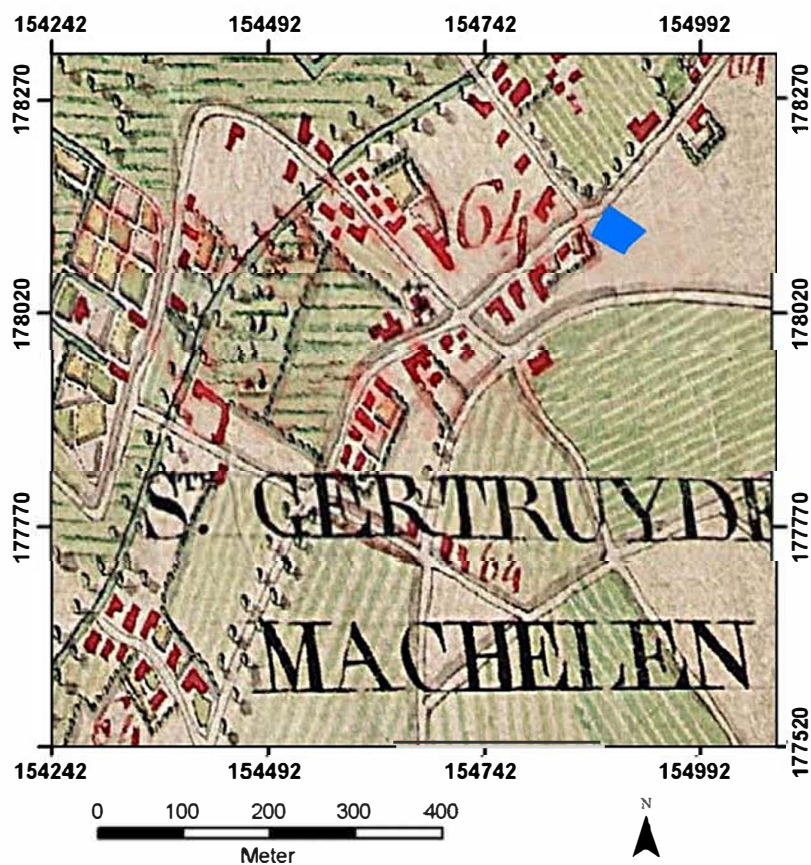

Figuur 4 Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) en de CAI-vindplaatsen (blauw).

3.2 Historisch kader

De oudste vermelding van Machelen dateert uit 1179, als Machala. Dit zou afgeleid zijn van het oudgermaans Magelinum, dat "het machtige" zou betekenen. In zijn geschiedenis van Machelen, verwijst Frans Geerts naar oorkonden uit 1210 en 1234, waarin men spreekt van Machele of Machela en later in 1243 van Machle. Hij verklaart ter zake: Machala, Machalum, zou volgens het Gallisch woord Machau "graanschuur" betekenen.

Machelen was tot de Eerste Wereldoorlog een rustige plattelandsgemeente met verspreid over haar grondgebied enkele landgoederen, zoals Kasteel Pellenberg (CAI 10163) en kasteel Beaulieu (CAI 54). Dit beeld wordt ook bevestigd door de kaart van Ferraris.

Figuur 5 Detail van de kaart van Ferraris met onderzoeksgebied in het blauw.

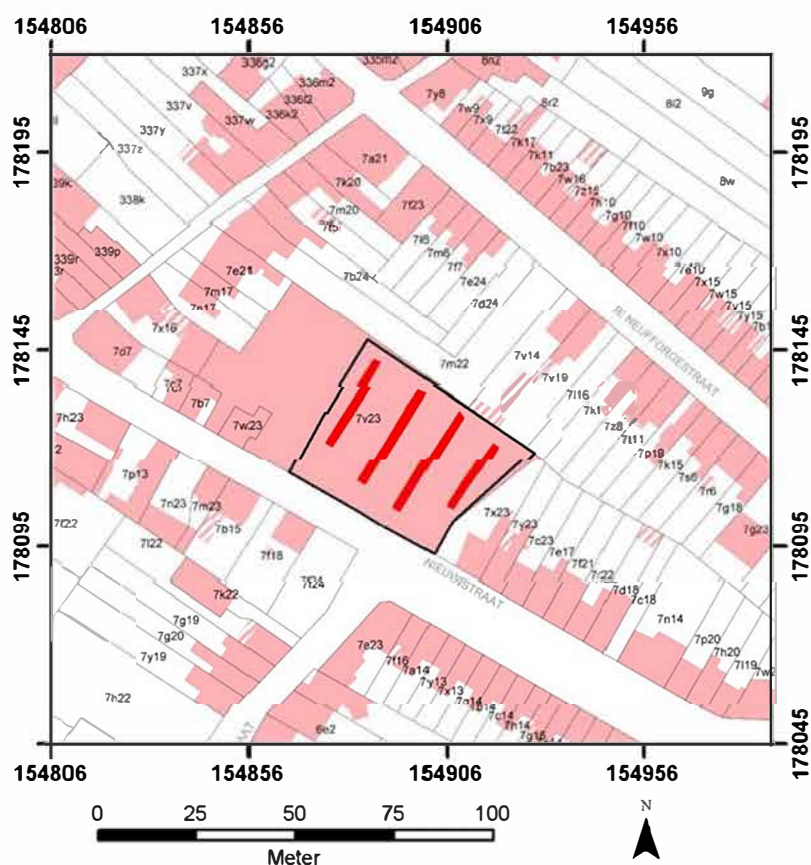
4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarden van archeologische resten die mogelijk door de geplande werken -de bouw van serviceflats- zouden worden verstoord. Hiervoor zullen diepgaande graafwerken uitgevoerd worden, die het archeologisch erfgoed definitief zouden verstoren.

Voor deze inventarisatie en waardering werden in het onderzoeksgebied 4 evenwijdige proefsleuven aangelegd met een breedte van 2 meter en een lengte die varieerde tussen 19,5 en 30 meter. In totaal werd een oppervlakte van 204,5 m² onderzocht, wat neerkomt op 13,6 % van de totale oppervlakte van het onderzoeksgebied.

Conform de eisen van Ruimte en Erfgoed werd gepoogd om in elke proefsleuf een profielkolom tot in de natuurlijke bodem aan te leggen. In werkput 1 was het nog mogelijk om een profielkolom aan te leggen. In de andere werkputten bevond de moederbodem zich zo kort onder het huidige loopvlak dat de aanleg van een profielkolom niet mogelijk was.

Figuur 6 Kadastrale
situering van de
proefsleuven.

Voor de aanleg van de proefsleuven werd de toplaag machinaal verwijderd tot op de diepte van de C-horizont. Het vlak werd met de schop opgeschaafd en zichtbaar gemaakt

De proefsleuven en de sporen werden in het vlak digitaal ingemeten met een *total station* en naar Lambert-coördinaten gerefereerd. De profielkolommen zijn fotografisch geregistreerd.

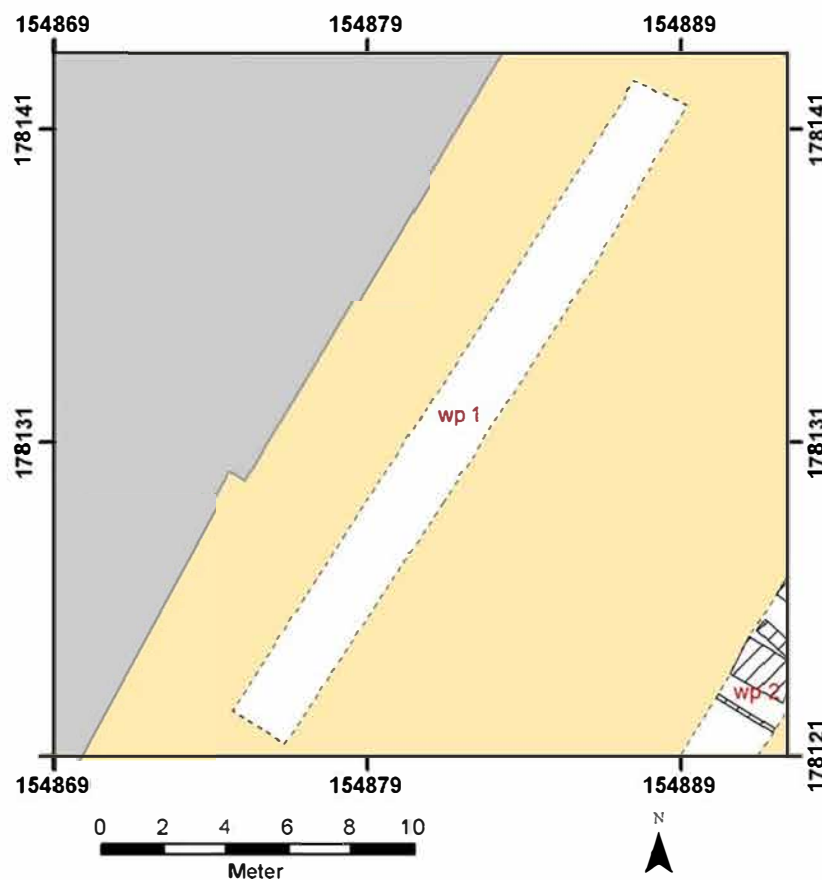
5 Resultaten

Er werden geen archeologische sporen aangetroffen. De bodemingreep bij de bouw van de kantfabriek bleek vernietigend voor het archeologische patrimonium.

5.1 Proefsleuf 1

De eerste werkput had een lengte van 23,8 meter, een breedte van 1,9 meter, een diepte van ongeveer 1 meter, een oppervlakte van 47,9 m² en bevond zich in het noordwesten van het onderzoeksgebied.

Figuur 7 Detail van werkput 1.

Het vlak werd op een diepte van ongeveer 1 meter aangelegd (TAW 21,3 meter), waar de C-horizont zich bevond. Een B-horizont ontbrak en de scheiding tussen de A-horizont en de C-horizont was zeer scherp. Dit deed

vermoeden dat er recent een afgraving was gebeurd. Vermoedelijk gebeurde dit bij de bouw van het fabrieksgebouw.

Figuur 8 Profielkolom in werkput 1.

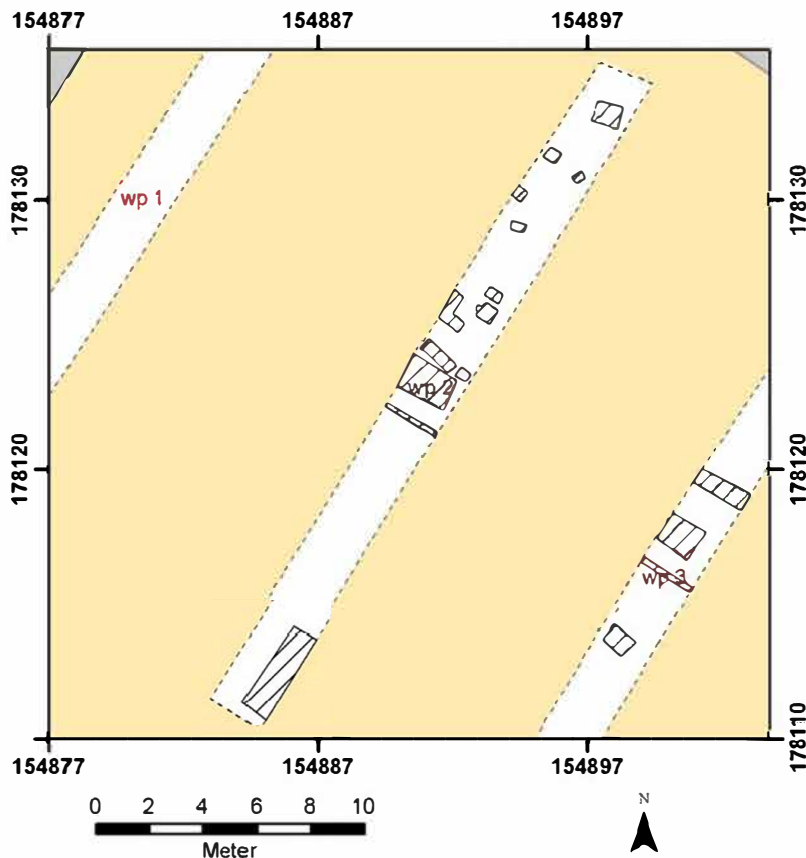
De textuur van de bodem en de grote hoeveelheid Diegemse kalksteen aan de oppervlakte deden vermoeden dat zelfs een groot deel van de natuurlijke bodem was verdwenen. Bovendien bevond de moederbodem zich hier meer dan 40 cm dieper dan in werkput twee, wat nog een extra argument was om te stellen dat een heel pakket reeds was weggegraven.

Figuur 9 Zicht op werkput 1.

5.2 Proefsleuf 2

De tweede proefsleuf had een lengte van 27,6 meter, een breedte van 2 meter, een diepte van 20 cm, een oppervlakte van 60 m² en bevond zich parallel aan en ten zuidoosten van werkput 1.

Figuur 10 Detail van werkput 2.

Het vlak werd op een diepte van ongeveer 20 cm aangelegd (TAW 21,8 meter), waar de C-horizont zich bevond. De A-horizont stelde niet veel meer voor en een B-horizont ontbrak volledig.

Opnieuw werden geen archeologische sporen aangetroffen. Enkel een negental recente en subrecente kuilen, een tweetal funderingen en een oude leiding.

De funderingen bevatten beiden beton en zijn dus mogelijk in verband te brengen met de bouw van het fabrieksgebouw.

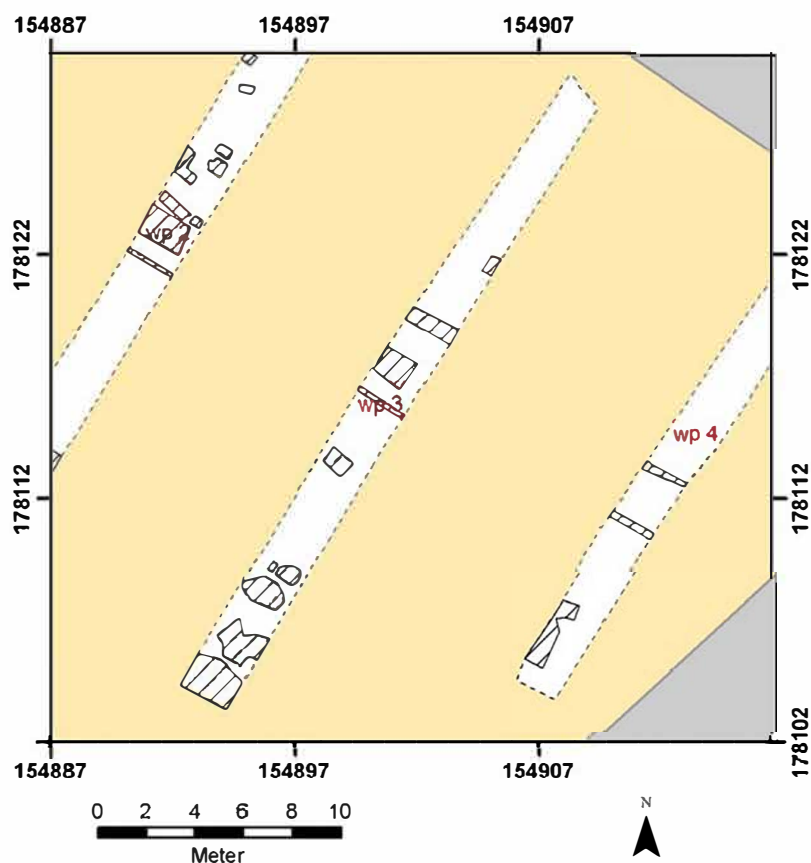

Figuur 11 Zicht op de recente kuilen in de noordelijke helft van werkput 2.

5.3 Proefsleuf 3

De derde proefsleuf had een lengte van 29 m, een breedte van 2 m, een diepte van minder dan 10 cm, een oppervlakte van 58,9 m² en bevond zich ten zuidoosten van werkput 2.

Figuur 12 Detail van proefsleuf 3.

Het vlak werd op een diepte van minder dan 10 cm aangelegd (TAW 21,9 meter), waar de C-horizont zich bevond. De A-horizont stelde niets meer voor en een B-horizont ontbrak volledig. Op sommige plaatsen kon een dagzomende C-horizont waargenomen worden.

Ook hier werden geen sporen aangetroffen, wel een hele reeks uitbraaksporen en funderingen die duidelijk in verband gebracht konden worden met het voormalige fabrieksgebouw.

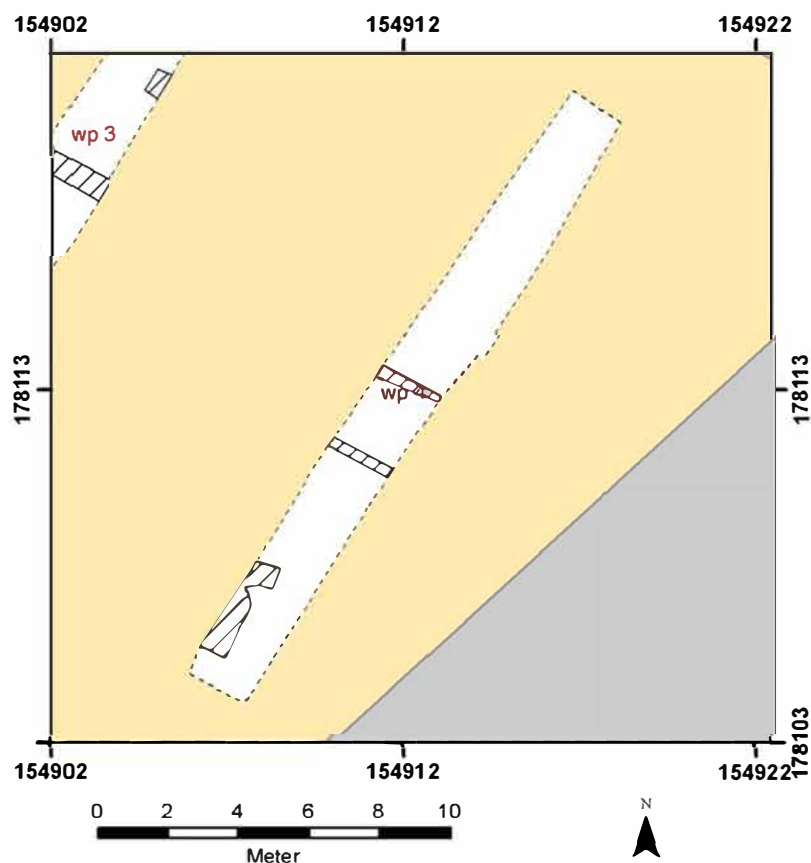
Figuur 13 Uitbraaksporen in
werkput 3.

5.3 Proefsleuf 4

De vierde proefsleuf had een lengte van 19,8 m, een breedte van 2 m, een diepte van 20 m, een oppervlakte van 37,4 m² en bevond zich in de zuidoostelijke hoek van het onderzoeksgebied.

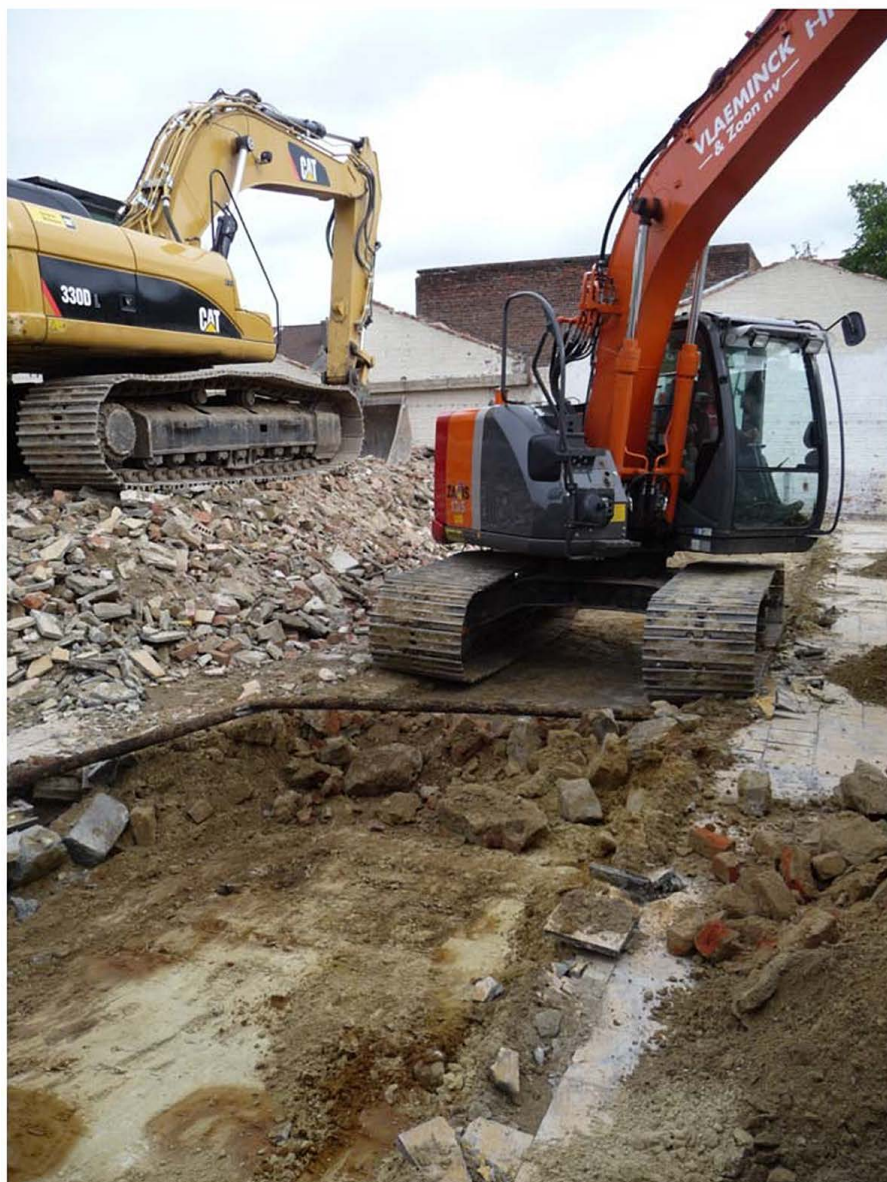
Figuur 14 Detail van proefsleuf 4.

Bij het graven van deze sleuf werd net onder het oppervlak op een vloer gestoten. Deze vloer bestond uit zijdelings geplaatste bakstenen, bedekt met beton. Waarschijnlijk was dit de oorspronkelijke vloer van de fabriekshal. Uiteindelijk werd deze vloer uitgebroken om de onderliggende bodem nader te kunnen onderzoeken.

Figuur 15 Zicht op de vloer in
werkput 4.

Het vlak werd dan op een diepte van ongeveer 20 cm aangelegd (TAW 21,7 meter), waar de C-horizont zich bevond. Hier was dus totaal geen sprake van een A-horizont, noch een B-horizont.

Figuur 16 Uitbraak van de oude vloer in werkput 4.

Opnieuw werden geen archeologische sporen aangetroffen. Enkel twee oude leidingen en een recente kuil.

Figuur 17 Zicht op werkput 4.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

Naar aanleiding van de plannen voor de bouw van serviceflats op het fabrieksterrein van de voormalige kantfabriek werd een archeologische prospectie door middel van proefsleuven uitgevoerd om de aanwezige archeologische resten in kaart te brengen en een beeld te krijgen van de stratigrafie. Tijdens het onderzoek werden daarvoor 4 proefsleuven aangelegd.

Hieruit bleek dat in het onderzoeksgebied geen archeologische sporen aanwezig waren. Indien er ooit archeologische resten waren, zijn ze vernietigd tijdens de bouw van de fabriek.

6.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten wordt een vervolgonderzoek niet aangeraden. Het ontbreken van archeologische resten sluit de nood aan verder onderzoek uit.

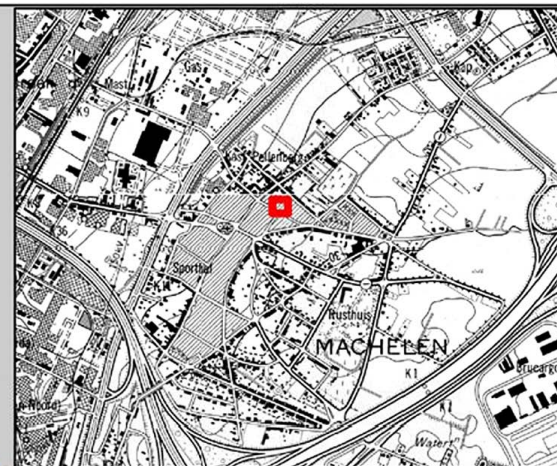
7 Lijst van afbeeldingen

Figuur 1 Topografische situering van het onderzoeksgebied (rood) (©NGI) ..	7
Figuur 2 Sfeerbeeld van het terrein tijdens het onderzoek.....	8
Figuur 3 Bodemkundige opname van de profielontwikkeling in Machelen. Lichtgeel: droge zandleem. Donkergeel: vochtige zandleem. Grijs: niet gekarteed. Rood: onderzoeksgebied.	9
Figuur 4 Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood) en de CAI-vindplaatsen (blauw).....	12
Figuur 5 Detail van de kaart van Ferraris met onderzoeksgebied in het blauw.	14
Figuur 6 Kadastrale situering van de proefsleuven.....	16
Figuur 7 Detail van werkput 1.	17
Figuur 8 Profielkolom in werkput 1.	18
Figuur 9 Zicht op werkput 1.	19
Figuur 10 Detail van werkput 2.	20
Figuur 11 Zicht op de recente kuilen in de noordelijke helft van werkput 2.	21
Figuur 12 Detail van proefsleuf 3.	22
Figuur 13 Uitbraaksporen in werkput 3.	23
Figuur 14 Detail van proefsleuf 4.	24
Figuur 15 Zicht op de vloer in werkput 4.	25
Figuur 16 Uitbraak van de oude vloer in werkput 4.	26
Figuur 17 Zicht op werkput 4.	27

8 Lijst van bijlagen

Bijlage 1: Puttenplan A3

Bijlage 2: Fotolijst

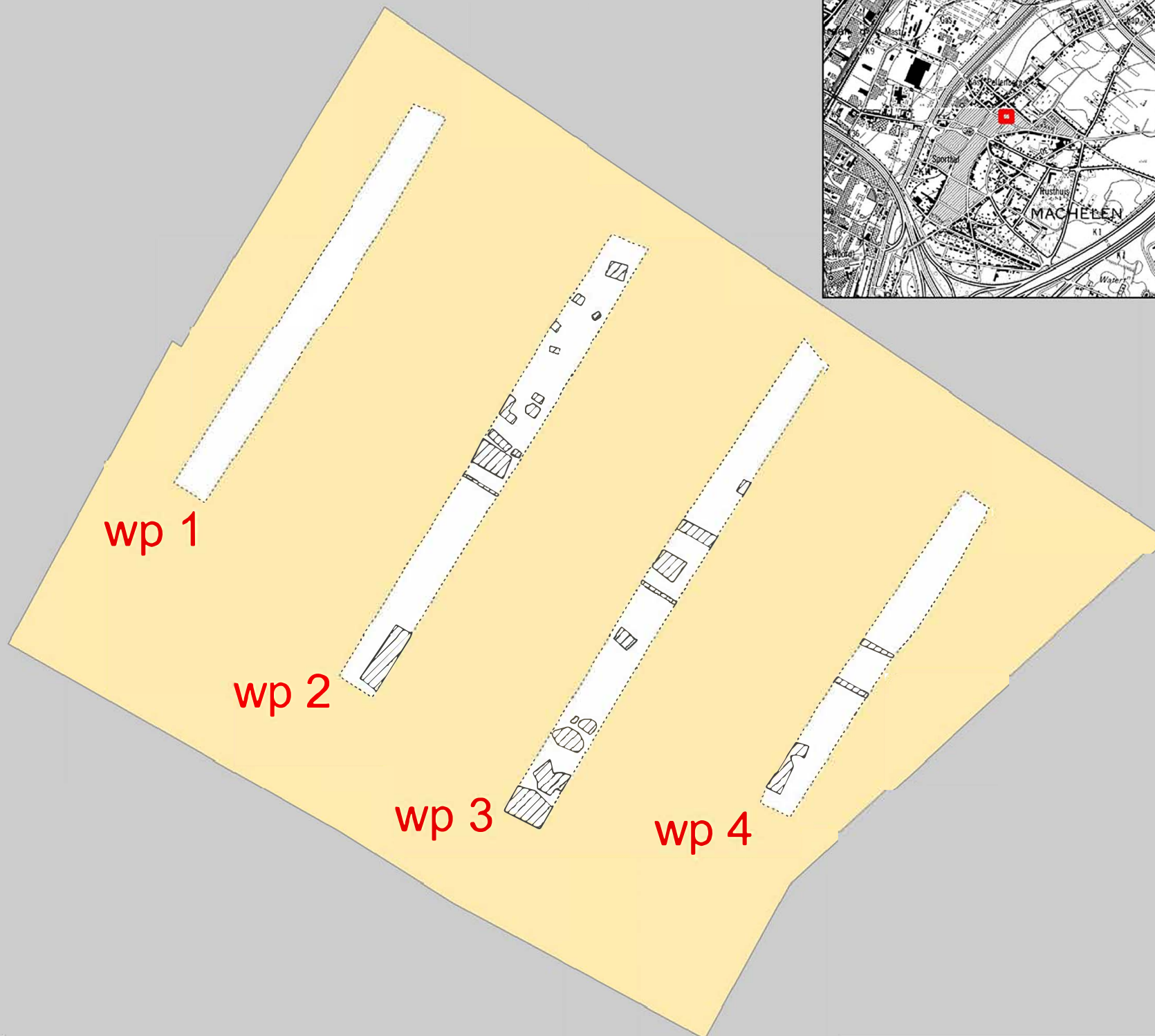
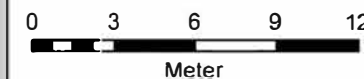

Machelen

Nieuwstraat

Legende

- Onderzoeksgebied
- Werkput
- Verstoring

[illegible]

aDeDe